
SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

- Z OBSAHU: S L A V K O V S K Ý, Peter: Kolektivizácia
poľnohospodárstva na Slovensku ako predmet etnologického
a muzeologického výskumu v 50. rokoch 20. storočia
(historicko-kultúrne kontexty)
- R A T I C A, Dušan: Význam kategórie diverzity
pri etnologickom výskume mestského prostredia
- J Á G E R O V Á, Margita: Hranica v kontexte priestoru
cintorína
- H A B I N C, Mateja: Tradičnosť a folklorizácia sviatkov
v socializme – dva príklady zo Slovinska

Prvá strana: Čert za plazovým radlom bez odvalice. Detail prenosného obrazu. Nová Sednica, 1754.
Ilustrácia z publikácie P. Slavkovského: Svet na odchode (2009, s. 29)

Preklady: Svatava Šimková, autori textov

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a journal published five times a year by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Slovakia. Four issues are published in the Slovak language, the fifth issue in the English language.

Slovak Ethnology is devoted to research in the fields of ethnology, cultural/social anthropology and related disciplines. The journal publishes analytic, theoretical or synthetic articles contributing to current debates in the social sciences. The papers focus mainly on Slovakia and Central Europe and are oriented towards social analysis based on field research. The main themes of the journal include social and cultural aspects of economic and political transformations; modernisation in both rural and urban areas; ethnicity and minority issues; the role of cultural heritage in the European context; ethnic, cultural and historical development in Central Europe; history of the disciplines. Contributions on other topics are also welcomed. The journal also publishes research reports, book reviews, interviews, critical comments, and other news items.

The journal is committed to a comprehensive view of ethnology and anthropology and provides a forum for active scholarly critique. To this end, all major articles undergo reviewing by commentators selected internationally. The journal also provides a space for discussion of important issues in the social sciences as well as critical response to the published articles.

Distributed by:

Slovak Academic Press, Ltd.,
P.O. Box 57, Nám. slobody 6
810 05 Bratislava
SLOVAKIA

Electronic version accessible via Internet

URL <http://www.http://www.uet.sav.sk/slovenskynarodopis.htm>

<http://http://www.cceol.com/>

HLAVNÁ REDAKTORKA

Gabriela Kiliánová

VÝKONNÉ REDAKTORKY

Hana Hlôšková

Tatiana Podolinská

Michaela Ferencová

Tatiana Bužeková

REDAKČNÁ RADA

Marta Botíková, Dušan Deák, Ľubica Droppová, Bernard Garaj, Martin Kanovský, Eva Krekovičová, Jan Krist (ČR), Peter Salner, Zdeněk Uherek, (ČR), Miroslav Válka, (ČR), Iveta Zuskinová

Errata: editorom SN 3/2009/ bol Juraj Podoba

Slovenský národopis je evidovaný v medzinárodných bibliografických databázach: MLA, CEEOL, Ulrich's, Willings, CEJSH a ERIH (impaktovaná databáza ESF)

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

ŠTÚDIE

S l a v k o v s k ý, Peter: Kolektivizácia poľnohospodárstva na Slovensku ako predmet etnologického a muzeologického výskumu v 50. rokoch 20. storočia (historicko-kultúrne kontexty)..... 319

R a t i c a, Dušan: Význam kategórie diverzity pri etnologickom výskume mestského prostredia..... 444

J á g e r o v á, Margita: Hranica v kontexte priestoru cintorína..... 454

H a b i n c, Mateja: Tradičnosť a folklorizácia sviatkov v socializme – dva príklady zo Slovinska..... 466

MATERIÁLY

V i g a, Gyula: Premennivé a nemenné. Pretváranie krajiny v Medzibodroží a jeho vplyv na tradičnú ľudovú kultúru..... 481

ROZHLADY – SPRÁVY – GLOSÝ

Sto rokov života, osemdesiat rokov štruktúralnej antropológie... Claude Lévi-Strauss (*28. 11. 1908 - †30. 10. 2009) (Martin K a n o v s k ý)..... 493

Podujatie pri príležitosti 75. narodenín PhDr. Ondreja Krupu, CSc. (Hana Hlôšková)..... 495

Medzinárodná vedecká konferencia "Antonín Václavík (1891 – 1959) a evropská etnológia. Kontexty doby a díla" (Hana Hlôšková)..... 497

Między kulturą ludową a masową. Historia, terażniejszość i perspektywy badań (Eva Krekovičová)..... 499

Bilancia spolupráce s Etnografskim institutom SANU v Belehrade (Peter Slavkovský)..... 501

Ľudová kultúra Ukrajiny – tradície a súčasnosť (Iveta Z u s k i n o v á)..... 502

XIII. ročník seminára Etnológ a múzeum – ľudový textil a spôsoby jeho výzdoby (Eva Š e v č í k o v á)..... 504

Výstava "Tá pravá šálka kávy" (Rastislava S t o l i č n á)..... 506

Cena Podpredsedu vlády a ministra školstva SR vedecko-výskumnému tímu Centra excelentnosti SAV Procesy..... 507

RECENZIE – ANOTÁCIE

J. Langer – K. Kuča: Dřevěné kostely a zvonce v Evropě (Soňa Švecová)..... 509

J. Hamar: Ludové bábkové divadlo a bábkár Anton Anderle (Vladimír Predmerský)..... 510

K. R. Mai: "Der Vatikan." Geschichte einer Weltmacht im Zwielficht /Vatikán. Zahmlené dejiny svetovej mocnosti/ (Ľubica H e r z á n o v á V o l a n s k á)..... 514

K. Žeňuchová: Samuel Cambel na pomedzí vedných disciplín. Zberateľské dielo Samuela Cambela v kontexte výskumu ľudovej prózy na Slovensku (Jana P á c a l o v á)..... 516

H. Urbancová (ed.): Piesňová tradícia etnických menšín v období Vianoc (Miroslava S a n d t n e r o v á)..... 518

A. Schriefer: Deutsche, Slowaken und Magyaren im Spiegel deutschsprachiger historischer Zeitungen und Zeitschriften in der Slowakei (Izabela D a n t e r o v á)..... 519

J. Bauer: Úvahy o holokaustu (Peter S a l n e r)..... 520

Z. Bargerová – B. Divinský: Integrácia migrantov v Slovenskej republike. Výzvy a odporúčania pre tvorcov politik (Helena T u ž i n s k á)..... 521

V. Géciová-Komorovská: Ľudový kult svätých patrónov na západnom Slovensku (Peter L a u č í k)..... 522

I. Zuskinová: Ľudová modrotlač na Liptove (Jana R a j n i a k o v á)..... 523

CONTENTS

STUDIES

- S l a v k o v s k ý , Peter:** Collectivization of agriculture in Slovakia as a subject of ethnological and museological research in the 1950's. (Historical-cultural context.)..... 319
- R a t i c a, Dušan:** The significance of the concept of diversity in the ethnological research of urban environment..... 444
- J á g e r o v á, Margita:** Boundary through the context of cemetery space..... 454
- H a b i n c, Mateja:** Traditionality and folklorisation of holidays in socialism – two cases from Slovenia..... 466
- their decoration (Eva Š e v-
č í k o v á)..... 504
- Exhibition „That real cup of coffee“ (Rastislava S t o l i č n á)..... 506
- The prize of the vice-president and minister of education for the Slovak Republic to the scientific research team at the Center for Excellence of the Slovak Academy of Sciences..... 507

BOOKREVIEWS - ANNOTATIONS

MATERIALS

- V i g a, Gyula:** The variable and the invariable: the transformation of landscape in Medzibodrožie and its effect on traditional folk culture..... 481

NEWS - HORIZONS - GLOSSARY

- One hundred years of life, eighty years of cultural anthropology... Claude Lévi-Strauss (28.11.1908-30.10.2009) (Martin K a n o v s k ý)..... 493
- Gathering on the occasion of PhDr. Ondrej Krupa's 75th birthday (Hana H l ô š k o v á)..... 495
- International scientific conference: „Anton Václavík (1891–1959) and European ethnology in the context of time and work“ (Hana H l ô š k o v á) 497
- Between folk culture and mass culture: history, the present, and research perspectives (Eva K r e k o v i č o v á)..... 499
- An account of cooperation with the Ethnographic Institute SANU in Belgrade (Peter S l a v k o v s k ý)..... 501
- Ukrainian folk culture: traditional and recent (Iveta Z u s k i n o v á)..... 502
- The eighth annual Ethnologist and museum seminar: folk textiles and the manner of

**VÝZNAM KATEGÓRIE DIVERZITY PRI ETNOLOGICKOM
VÝSKUME MESTSKÉHO PROSTREDIA****DUŠAN RATICA**

*Mgr. Dušan Ratica, CSc., Ústav etnológie SAV, Klemensova 19,
813 64 Bratislava – Slovenská republika
e-mail: dusan.ratica@savba.sk*

The contribution is dealing with concept of diversity in context of ethnological study of urban environment. The diversity, which has always played an important role in ethnological research, creates with universality an essential complementary categories of ethnological exploration. The author pays attention to the question of distinction between principles of social relations in rural and urban areas under the slovak conditions. In the urban environment the weakening of social control, dominance of formalised social relations, simultaneous individualization of way of life and maintenance of the continuity of group values can be observed. These factors create conditions for the support of social and cultural diversity, which can be analysed on the intra- and inter-object level. The ethnological concern range from intraindividual (changes of value orientations of an individual in time) and interindividual (differences of social status and interpretation, evaluation and acquirement of cultural elements among members of given group) to intracultural (local, regional or subcultural versatility) and intercultural diversity (mutual relations of separate ethnic cultures, minority - majority relations). The acceptance of interindividual and intergroup diversity leads (also in slovak context) to some kind of basal tolerance, which results from concrete experiences confirming possibility of coexistence and cooperation of individuals and groups with different religious, ethnic and cultural background, as well as ideas of multi-, or interculturalism in the recent urban environment.

Kľúčové slová: diverzita, globalizácia, univerzalita, sociálna kontrola, rurálne prostredie, urbánne prostredie, tolerancia

Key words: diversity, globalization, universality, social control, rural environment, urban environment, tolerance

Napriek skutočnosti, že koncept diverzity sa v pojmoslovnom repertoári spoločenskovedných disciplín začína intenzívnejšie objavovať až v poslednom období, máme už v súčasnosti aj v rámci slovenskej vedeckej produkcie k dispozícii prvé analytické práce, zamerané jednak na objasnenie jeho definície, a jednak na jeho aplikáciu pri konkrétnych bádaniach.¹ Širšiu medzinárodnú aktuálnosť tohto pojmu, používaného pôvodne predovšetkým v prírodných vedách, dokladá o. i. Všeobecná deklarácia o kultúrnej diverzite (2001) a Dohovor o ochrane a podpore diverzity kultúrnych prejavov (2005) UNESCO, v ktorých sa potreba zachovania a podpory kultúrnej diverzity vyvodzuje priamo z predchádzajúcich deklarácií a zmlúv zameraných na ľudské, občianske, politické, ekonomické, sociálne a kultúrne práva. V druhom z uvedených dokumentov sa kultúrna diverzita z definičného hľadiska “vzťahuje k mnohorakým spôsobom, ktorými kultúry skupín a spoločností nachádzajú svoje vyjadrenie. Tieto vyjadrenia sú odovzdávané vo vnútri a medzi skupinami a spoločnosťami”.²

A. Bitušíková zhrňuje recentný význam a kontext používania konceptu diverzity v spoločenskovedných disciplínach a v sociálnej praxi do siedmich okruhov: **sociálna diverzita** (vzťahuje sa na rôzne sociálne skupiny a kategórie, ako rod, vek, etnicita, sexuálna orientácia, rasa, náboženstvo, hendikep, sociálny pôvod, vzdelanie a pod.), **kultúrna diverzita** (charakterizuje kultúrne rozdiely medzi skupinami s rozdielnym kultúrnym, etnickým, náboženským, jazykovým pôvodom v rámci jedného národného celku), **etnická diverzita** (termín používaný vo vzťahu k minoritám a imigrantským skupinám), **diverzita na pracovisku** (aplikovaná oblasť štúdia, zameraná na optimalizáciu pracovných podmienok a dosahovania vyššej účinnosti pracovného procesu), **diverzita v kontexte s multikulturalizmom** (predpoklad spolužitia rôznych etnických, resp. kultúrnych skupín, ktoré majú v spoločnosti rovnaké práva a status; v praxi často nevedol k želaným efektom a niekedy paradoxne prehlboval rozdiely medzi majoritnou spoločnosťou a minoritami), **diverzita ako aspekt interkulturalizmu** (podpora a rozvíjanie aktívneho dialógu, výmeny a recipročného porozumenia medzi ľuďmi rôzneho pôvodu, chápanie kultúrnych hraníc medzi odlišnými skupinami ako premenlivých a flexibilných) a **diverzita v súvislosti s integráciou** (v súčasnosti snaha o dosiahnutie kohézie diferencovaných skupín a vytváranie podmienok pre začlenenie - inklúziu ich členov do ekonomického a kultúrneho života majoritnej spoločnosti) (BITUŠÍKOVÁ 2007: 19-21).

Vo svojom príspevku vychádzam predovšetkým z predpokladu, že diverzita ako vyjadrenie kultúrnej rôznosti hrala významnú rolu v etnologických bádaniach od počiatkov etnológie ako samostatnej vednej disciplíny, aj keď bola táto skutočnosť v priebehu jej vývoja odlišne terminologicky formulovaná. “Etnológia sa na prelome 19. a 20. storočia stala uznávanou vednou disciplínou, univerzitným odborom a povoláním. Vtedy si stanovila *typický predmet* – malé exotické kultúry s nízkym stupňom ovládania prírody, *typickú metódu* – celistvo-encyklopedický súpis na základe zúčastneného pozorovania (terénny výskum) a *typickú výskumnú optiku* – orientáciu na individuálne etnické útvary (kmeňové spoločenstvá, národy)” (STAGL 1993: 15). Diverzita sa v etnologickom kontexte viaže jednak na “vzdialenejšiu” odlišnosť (v prípade medzikultúrnych štúdií), a jednak na dichotómie mesto – vidiek, vedecký – laický, teoretický - praktický a pod. (v prípade skúmania vlastnej kultúry). V súvislosti s etablovaním sa etnológie ako samostatného vedného odboru môžeme diverzitu vnímať nie len na úrovni deskripcie a komparácie diferenciačných elementov kultúr skúmaných spoločenstiev, ale aj na úrovni uvedomovania si rozdielov medzi vlastnou kultúrou bádateľa a kultúrou, ktorá sa stáva predmetom jeho bádania.

V 30. rokoch minulého storočia R. Benedictová vo svojej práci píše: “Najmúdrejšie sa zachováme, ak budeme veľmi tolerantní k rozmanitosti podôb jednoduchých aj komplexných kultúr, ktoré všetky ovplyvňuje správanie a prežívanie ľudí... Rozmanitosť kultúr nespôsobuje to, že by sa v ľudských spoločnostiach zobrazovali rozličné aspekty bytia. Rozmanitosť kultúr je pravdepodobne viac závislá na komplikovanom prelínaní sa jednotlivých kultúrnych znakov...” (BENEDICT 1999: 36). Či už išlo o geograficky vzdialené, cudzie kultúry, alebo (ako v prípade pôvodných foriem európskej etnológie – národopisu) o natívne formy vlastnej kultúry, vždy sa náplň etnológie (podobne ako kultúrnej a sociálnej antropológie) týkala diverzity v najširšom sociálnom a kultúrnom slova zmysle. Sotva by sme asi v rámci etnológie našli tematické zameranie, v ktorom by absentoval moment hľadania zhodných a diferencujúcich foriem skúmaných kultúrnych prejavov tak v ich časových, ako aj priestorových variantoch – kultúrna univerzalita a diverzita sa tak môžu v istom zmysle chápať ako esenciálne komplementárne kategórie etnologického bádania.

Jednu z aktuálnych dichotómií, ktorá sa v súčasnosti stáva predmetom širokého spoločenského diskurzu (od politickej rétoriky až po vedecké bádanie), predstavuje (často antagonisticky interpretovaný) vzťah globalizácie a lokálnych foriem sociálnych a kultúrnych javov. Pokusom o prekonanie “mytológie o globalizácii” v sociológii a všeobecnej sociálnej a kultúrnej teórii bolo zavedenie synkretického pojmu “glokalizácia”, ktorý sa snaží prekročiť tendenciu chápať myšlienku globalizácie ako niečo, čo je nevyhnutne v rozpore s myšlienkou lokalizácie. Inými slovami – homogenizácia a heterogenizácia, ako dva simultánne a zdanlivo protismerné trendy, “sú v konečnej inštancii komplementárne a vzájomne sa prestupujúce aj napriek tomu, že môžu kolidovať a kolidujú v konkrétnych situáciách” (ROBERTSON 1995: 40). Okrem často nejasných definícií je termín globalizácia zaťažený aj snahou interpretovať recentné procesy ako bezprecedentné, nastupujúce v určitom konkrétnom historickom období. Viaceré príklady šírenia nadlokálnych a nadnárodných civilizačných javov v minulosti (veľké monoteistické náboženstvá, architektonické a umelecké štýly, technické inovácie a pod.) však ukazujú na skutočnosť, že kultúrne hodnotová univerzalizácia predstavuje stále prítomný aspekt vývoja kultúry rovnako, ako kultúrna fragmentácia a izolacionizmus (MÁCHA 2006: 83).³

Súčasná akcelerácia unifikácie a univerzalizácie aj v kultúrnej hodnotovom zmysle, podporovaná o. i. recentným technickým vývinom, však podľa môjho názoru z principiálneho hľadiska neznamená zásadne nový moment v zmysle “definitívnej” eliminácie diverzity. Jej preceňovanie zväčša ignoruje konštantnú schopnosť kultúry prijímať, inkorporovať a asimilovať prvky nadlokálnej, resp. nadednickej proveniencie, či na druhej strane iné z týchto prvkov eliminovať a vytvárať diverzitu v širšom medzikultúrnom kontexte. Potreba pojmoslovného uchopenia týchto procesov je zrejmá, no rovnako evidentná je aj skutočnosť, že ich vedecká interpretácia by sa mala zakladať na vyváženom pohľade a určitej historickej perspektíve analyzovaných skutočností.

Na rozdiel od rurálneho prostredia sa mestské prostredie vyznačuje špecifickými črtami sociálneho života, ktoré majú v mnohých ohľadoch zásadný vplyv na formy každodennej kultúry a správanie jednotlivcov. “Urbanizácia, ktorá spája skupiny s odlišnými tradíciami a oslabuje vzájomnú kontrolu (a ešte pred urbanizáciou zovšeobecnenie monetárnej výmeny a zavedenie námezdnjej práce) vedie ku kolapsu kolektívne udržiavanej a preto úplne reálnej fikcie viery v česť (religion of honour). Napríklad dôvera je nahrádzaná kreditom... ktorý bol predtým preklínaný a opovrhovaný...” (BOURDIEU 2006: 110). Možno teda povedať, že pre mestské prostredie je viac charakteristické oslabenie sociálnej kontroly a dominancia formalizovaných interindividuálnych vzťahov, ktoré nahrádzajú regulačné funkcie tradičných

familiárnych väzieb. Okrem špecifickosti historického vývinu nezanedbateľný faktor pritom predstavuje tiež kvantitatívne hľadisko – je asi ťažko predstaviteľné, aby mestské aglomerácie s relatívne vysokým počtom obyvateľov fungovali v svojom celku z hľadiska regulácie medziludských vzťahov na obdobných komunitných (face-to-face) princípoch ako dedinské spoločenstvo.

Interpretácia kultúrnych štandardov (vzorov) má v mestskom prostredí viac individuálne variabilný charakter, čo podporuje aj vyšší stupeň anonymity jeho obyvateľov a vedie o. i. k celkovo vyššej heterogenite kultúrneho prostredia v urbánných podmienkach. V súvislosti s výskumom náboženských a duchovných identít na Slovensku napr. T. Podolinská konštatuje, že v prípade rurálnej religiozity stále dominuje “lokálny aspekt, ktorý sa zdá byť naďalej pre toto prostredie príznakový... V urbánnom prostredí je situácia diametrálne odlišná. Spoločenstvo veriacich je zväčša anonymné, značne variabilné a v súčasnosti už takmer nedochádza k vytváraniu mestského typu identity na konfesijnom princípe” (PODOLINSKÁ 2007: 148). Súčasne však môžeme aj v mestskom prostredí konštatovať špecifickú skupinovú kontinuitu hodnotových orientácií, ktorá je zabezpečovaná jej bezprostrednou transmissiou medzi členmi skupiny (v rámci rodinnej výchovy a enkulturácie, v dôsledku skupinovej kohézie, ale aj hodnotovej lojálnosti voči referenčnej skupine a pod.). Ako ukazujú napr. niektoré konkrétne výskumy zamerané na problematiku stredných spoločenských vrstiev v urbánnom prostredí na Slovensku, vyznačovali sa tieto vrstvy vytrvalou snahou o udržanie kontinuity podstatných znakov, tvoriacich tradície ich spôsobu života, a to aj v krajne nevhodných podmienkach, zámerne vytváraných na celospoločenskej úrovni počas trvania totalitárneho systému v druhej polovici 20. storočia (PARÍKOVÁ 2006: 67). Oba tieto simultánne, a zároveň komplementárne javy – individualizácia spôsobu života a skupinová hodnotová kontinuita – vytvárajú v urbánnom priestore podmienky pre vznik, resp. udržiavanie diverzity na rozličných sociálnych úrovniach.

Zhrnúc možno diverzitu v mestskom prostredí podľa môjho názoru skúmať tak intra-, ako aj interobjektovým prístupom, a to od mikroúrovne intraindividuálnej a interindividuálnej diverzity až po všeobecnú úroveň intrakultúrnej a interkultúrnej diverzity.

Z hľadiska etnológie a kultúrnej antropológie umožňuje sústredenie sa na otázky osobnosti preniknúť pri zachytávaní rozdielností kultúry hlbšie za tradičné objekty výskumu, ako sú verejné rituály, kodifikované systémy viery či sankcionované rodinné a komunitné štruktúry (MARCUS – FISCHER 1995: 45). Na intraindividuálnej rovine sa predmetom záujmu etnológie môže stať subsekventná diverzita, ku ktorej dochádza pri zmenách hodnotových orientácií jednotlivca v čase, podmienených jeho individuálnym vývinom a zmenami v jeho sociálnom prostredí. Ako ukazuje S. Letavajová na príklade islamských konvertitov na Slovensku, k zmene náboženského vyznania môže dochádzať pozvoľna a fázovite (väčšina respondentov), ale aj náhle (zväčša ženy, ktoré konvertovali po nadviazaní známosti s moslimom alebo po sobáši s moslimským partnerom) (LETAVAJOVÁ 2006: 108). Intraindividuálnu diverzitu možno teda chápať predovšetkým ako asynchrónny stav, v ktorom sa rôznosť u toho istého jednotlivca prejavuje v rozličných časových úsekoch ako výsledok procesu postupných alebo náhlych zmien. V synchronnej rovine potom na individuálnej úrovni môže diverzita predstavovať latentný potenciál protikladných zmien hodnotových orientácií, zahrnutie protikladu, resp. variačnej zmeny recentne uznávanej hodnoty a normy z hľadiska jednotlivca, ktorá sa môže realizovať v dôsledku zmien podstatných vnútorných či vonkajších podmienok.

Identita, ktorá patrí aj v slovenskej etnológii v poslednom období medzi frekventovane skúmané kategórie, najmä z hľadiska etnicity, religiozity, rodu, veku, profesie,

sociálnej stratifikácie a pod., predstavuje určité “premostenie” vnútorne individuálnej a medziindividuálnej diverzity. Aj keď identita v sociálnom zmysle charakterizuje zhodné podstatné vlastnosti jednotlivca, resp. skupiny, možno konštatovať, že sa “formuje vo vzťahu k iným identitám, k vonkajšiemu alebo inému, to znamená vo vzťahu k tomu, čo nie sme” (LUTHER 2007: 52). Takto vzniká interaktívna situácia, v ktorej sa indivíduá v rámci rodiny a jednotlivých sociálnych skupín vzájomne vymedzujú. “Ľudia sa chcú odlišovať od iných prostredníctvom separácie a individualizácie a súčasne sa stotožňujú s inými prostredníctvom procesu identifikácie. Chcú byť jedineční, ale zároveň časťou väčšieho celku” (RUITNER – LONDEN 2006: 14).

Interindividuálnu diverzitu, ktorá je podľa môjho názoru dôležitým aspektom variability sociálnych a kultúrnych vzťahov, možno v primárnej perspektíve charakterizovať ako odlišnosti sociálneho statusu členov skúmaných skupín.⁴ V sekundárnom zmysle sa potom v tomto smere diverzita týka odlišností v interpretácii, evaluácii a osvojení si jednotlivých kultúrnych prvkov v najširšom slova zmysle (tzn. od elementárnych interiorizovaných modelov spoločenského správania až po generalizujúce a symbolické formy aktivít, ako pôsobenie prostredníctvom autority, prestíže, charizmy a pod.) na úrovni členov skupiny, ktoré v čase znamenajú potencialitu následných sociálnych a kultúrnych zmien. Diverzitu na interindividuálnej úrovni je možné chápať ako synchronnu, týkajúcu sa odlišných jednotlivcov v rovnakom čase, čo samozrejme neznamená, že nepodlieha ďalším následným (asynchronným) zmenám.

Jednou z línií, ktorá umožňuje sledovanie interindividuálnej diverzity, je výsledok vnútorne individuálnej zmeny premietnutý do motivácie a následnej realizácie zmeny statusu (prechod do inej referenčnej, resp. členskej skupiny). V prípade uvádzaného príkladu náboženskej konverzie ide najčastejšie o zmeny vo vonkajšom, formálnom zaradení jednotlivca, pričom ide o pripojenie, začlenenie a identifikáciu s určitou cirkvou, náboženským spoločenstvom, náboženstvom a vierou (LETAVAJOVÁ 2006: 104). Medzi klasické príklady takejto diverzity z etnologického hľadiska patria zmeny statusu v dôsledku postupného zaradovania sa jednotlivca do diferencovaných vekových kategórií, ktoré hrajú významnú rolu v jeho vzťahu k získavaniu adekvátnej (predpokladanej i reálnej) sociálnej kompetencie. Každá z fáz biodromálneho cyklu indivídua (detstvo, dospelosť, staroba) zodpovedá temporálne platný súhrn povinností a práv, ktorý ho vymedzuje voči iným vekovým kategóriám, reprezentovaným ostatnými jednotlivcami.

Medziindividuálnu diverzitu môžeme pri detailnom pohľade konštatovať aj v rodinnom prostredí, v ktorom napriek bezprostrednosti medzigeneračnej transmisie hodnôt nedochádza k úplnej “reprodukcii” rodičovských modelov, ale vplyvom externých faktorov (pôsobenie celého komplexu mimorodinných sociálnych okolností) si jednotlivé generácie definujú (do menšej alebo väčšej miery) diferencované/modifikované hodnotové orientácie.⁵

I keď málokedy ide o ostentatívne programové odmietanie hodnôt generácie rodičov, ktoré napr. viedlo v 60. rokoch minulého storočia k vzniku populárneho termínu generačná priepasť (generation gap) ako synonymu revolty mladej generácie voči etablovanému spôsobu života v západných krajinách, predstavuje podľa môjho názoru konštantná medzigeneračná diverzita na rodinnej mikroúrovni významný kultúrne modifikačný prvok.

Pokiaľ skúmame kultúru určitého etnicky alebo teritoriálne vymedzeného celku, môžeme pozorovať diferencujúce atribúty jej parciálnych zložiek, čiže intrakultúrnu diverzitu. Typickými príkladmi takejto diverzity sú etnológmi skúmané a analyzované diferencované formy regionálnej a lokálnej každodennej kultúry, ktoré vystupujú ako varianty, resp. stavebné prvky konštruktu celonárodnej kultúry. V prípade mestského prostredia sa

v etnológii v tomto kontexte hovorí aj o subkultúrach, ktorých existencia sa indikuje najmä v súvislosti so sociálnymi a profesijnými skupinami. "Mestský život a mestská kultúra sa manifestuje v množstve rôznych subkultúr, t.j. v zvláštnom spôsobe života, životného štýlu rôznych skupín a ľudí. Predstavuje jedinečnú a unikátnu konfiguráciu artefaktov, ideí, noriem, modelov správania, inštitúcií a kultúrnych vzorov, typických pre jednotlivé sociálne skupiny" (KOŠTIALOVÁ 2005: 18). Vytváranie subkultúr určitou sociálnou skupinou môže mať v štádiu vzniku niekedy z hľadiska vyšších sociálnych celkov charakter nonkonformnosti, alternatívnosti, pričom však zároveň predpokladá lojalnosť k svojej vlastnej "ideológii"- východiskám a princípom špecifického životného štýlu (MORA VCOVÁ 2005).⁶

Jedným z aspektov etnologického výskumu, zameraného na porovnanie kultúr rozličnej etnickej proveniencie, je oblasť interkultúrnej diverzity, teda hľadanie rozlišujúcich, a zároveň vymedzujúcich charakteristík jednotlivých kultúr v ich vzájomných vzťahoch. V podmienkach slovenskej etnológie po 2. svetovej vojne možno do tohto prúdu bádania začleniť predovšetkým výskumy kultúr etnických menšín na území Slovenska (Rómovia, Rusíni, Ukrajinci, Maďari a po roku 1989 aj Nemci a Židia) (KILIÁNOVÁ 2000). V mestskom prostredí do oblasti medzikultúrnej diverzity spadá najmä problematika vzájomných vzťahov medzi majoritnou kultúrou a kultúrami etnických menšín, resp. kultúrami jednotlivých etník navzájom, ktorá najmä v areáli strednej Európy hrala historicky významnú rolu. "Táto viacnásobne pluralistická situácia ponúkala možnosť vzájomného vzťahu, ale obsahovala tiež stálu prítomnosť diferenciácie a z toho vyplývajúceho konfliktu" (CSÁKY 1999: 9).

Ideologické dôvody a programová separácia, zameraná predovšetkým voči západným krajinám, viedla v období existencie totalitárneho politického systému v druhej polovici 20. storočia na Slovensku k eliminácii verejného diskurzu o problematike sociálnej diverzity a vytvárala nevhodné podmienky pre slobodnú migráciu, a tým aj výskyt interkultúrnej diverzity v jej bezprostredných formách. Paradoxne však táto ideológia, oficiálne zameraná na extrémnu homogenizáciu spoločnosti v zmysle sociálno-ekonomického postavenia jej členov, viedla vo svojej sankciami podopieranej reštrikčnej praxi k extrémnej heterogenizácii a diverzifikácii až na intraindividuálnu, resp. najintímnejšiu interindividuálnu úroveň (zväčša najbližšie rodinné prostredie), čoho najčastejším dôsledkom bola sociálna izolácia ako prejav sebazáchovných stratégií (SALNER 1998: 117).

Diverzita spojená s obdobím postsocialistickej transformácie a recentnými demokratickými podmienkami na Slovensku má výrazne odlišný charakter a obsahovú náplň. Medzi jej prejavy radí D. Luther aktivitu menšín a ich prehodnocovanie vzťahov s majoritnou spoločnosťou, fenomén imigrácie, rozvinutie medzinárodného turizmu, pôsobenie pracovníkov zahraničných firiem na Slovensku, rozrušovanie unifikovaného modelu socialistického mesta a jeho lokálnych kultúrnych znakov spôsobené globalizáciou, emancipáciu žien a s ňou súvisiace zmeny vo fungovaní rodiny a rodových rolí, zvýrazňovanie vekových bariér a prehlbovanie sociálnych rozdielov a ďalšie (LUTHER 2007: 55). Medzi faktory podporujúce diverzitu určite patrí aj vysoká mobilita obyvateľstva, prejavujúca sa o. i. kratšími alebo dlhšími pracovnými pobytmi Slovákov v zahraničí (vrátane ich návratov), ktoré ovplyvňujú ich sociálny a ekonomický status, hodnotové orientácie, ale aj spolužitie v rodine a pod.⁷

Nová otvorenosť aj v mestách bývalých krajín socialistického bloku z nich vytvára, podobne ako z miest v ostatných častiach sveta, "body transmisie a transformácie medzi lokálnym a globálnym. Na jednej strane prenášajú lokálne a národné zdroje na globálnu úroveň, na druhej strane transmitujú globálne späť do národných a regionálnych centier" (RUITNER – LONDEN 2006: 19). Diverzita predstavuje podľa môjho názoru prirodzenú

konštantnú súčasť systému kultúry mesta, ktorá síce môže byť vplyvom konkrétnych sociálnych podmienok temporálne redukovaná alebo naopak, intenzifikovaná, no ktorá tvorí v každom prípade neodmysliteľnú stránku kultúrnej variability.

Na jednej strane východisková poznatková báza etnológie dokumentuje príklady zníženej tolerancie voči individuálnej, resp. skupinovej diverzite, naviazané na tradičné formy sociálnych hodnôt a noriem spojených s istým "izolacionizmom" lokálneho spoločenstva, preferovaním autoritatívnych modelov rodinnej výchovy a socializácie, zotrvačným odmietaním inovácií v snahe zachovať zdedený spôsob života. Odchýlka od aprobovaných noriem sa v takomto kontexte, charakteristickom často napríklad pre rurálne prostredie (no i niektoré sociálne vrstvy v mestskom prostredí) na Slovensku ešte v prvej polovici 20. storočia, chápala ako bolestivá a zahanbujúca strata rodinnej či individuálnej prestíže. Záporné hodnotenie, až odsudzovanie voľných sexuálnych vzťahov ("prespanky"), nemanželských detí, zlého manželského spoluzitia, prípadov straty majetku v dôsledku alkoholizmu a pod. bolo motivované okrem morálnych východísk aj skutočnosťou "nevyhovenia" kritériám sociálnej kontroly, pričom dôsledky takéhoto správania sa interpretovali ako negatívne pre celú rodinu alebo skupinu, z ktorej jeho pôvodca pochádzal. Súčasne však zo spôsobov aplikovania sankcií voči takýmto "previnilcom" vyplývala určitá ambivalencia ako dôsledok životného pragmatizmu a snahy o udržanie (aj napriek výnimkám) existujúcich sociálnych vzťahov.

Na druhej strane však etnológia prináša tiež príklady recipročnej akceptácie diverzity a tolerancie, či už išlo o diverzitu v etnickom, religióznom alebo sociálnom zmysle. Takéto postoje sa odrážajú napr. v kooperácii etník žijúcich v etnicky zmiešaných oblastiach, pričom dôležitý je permanentný osobný kontakt a vytvorenie užších rodinných, susedských, priateľských a pracovných väzieb v rámci každodenného života (PODOBA 2000: 99). Ako konkrétny prejav tolerancie voči diverzite môžeme tiež chápať prípady zmiešaných manželstiev, v ktorých osobný vzťah partnerov získava dominanciu nad náboženskými či etnickými predsudkami, pričom generácia detí v takýchto manželstvách predstavuje potencialitu tolerancie v širšom sociálnom zmysle.⁸

POZNÁMKY

- 1 Z etnologického hľadiska ide najmä o štúdie A. Bitušikovej a D. Luthera v zborníku Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku. Štúdie, dokumenty, materiály I. Teoretické východiská k výskumu diverzity. Ed. A. Bitušiková. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica 2007.
- 2 CONVENTION ON THE PROTECTION AND PROMOTION OF THE DIVERSITY OF CULTURAL EXPRESSIONS. Zdroj : <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919e.pdf>, s.4.
- 3 Na margo pojmoslovného vymedzenia globalizácie autor na s. 83 píše: "Absencia jasnej definície iba prilieva olej do ohňa podvedomému strachu z neznámych a mocných síl a vyvíja tlak na politikov, ktorí majú za úlohu túto silu skrotiť, bez toho, aby bolo komukoľvek jasné, čo vlastne touto silou je, kde sa nachádza a či vôbec existuje."
- 4 V súvislosti s problematikou sociálneho statusu P. Bourdieu konštatuje: "Forma, ktorú na seba v každom momente a v každom sociálnom priestore berie množina distribúcií odlišných druhov kapitálu (obsiahnutého alebo materializovaného), ako nástroje privlastnenia si objektívizovaného výsledku akumulovanej sociálnej práce, vymedzuje stav mocenských

- vzťahov (power relations), inštitucionalizovaný v dlhodobých spoločensky uznaných alebo právne garantovaných sociálnych statusoch...” (BOURDIEU 1985: 725).
- 5 Medzi faktory, ktoré v slovenských podmienkach v širšej časovej perspektíve ovplyvňovali kontinuitu medzigeneračnej transmisie kultúrnych hodnôt v rámci rodiny, radí J. Darulová urbanizáciu, akulturáciu spôsobenú modernou civilizáciou, presídľovanie z vidieckeho do mestského prostredia, absenciu sociálnej kontroly v mestskom prostredí a ďal. (DARULOVÁ 2000: 110 - 111).
 - 6 Obdobné samostatné spracovanie by si iste zaslúžila aj bratislavská subkultúra, motivovaná približne od polovice 60. rokov 20. storočia beatovou, resp. rockovou hudbou a myšlienkami šírenými spolu s ňou, ktorá vytvorila určitý svojský životný štýl v dobovom politickom a sociálnom kontexte.
 - 7 Na základe svojich terénnych výskumov Z. Búriková konštatuje: ”Skúsenosť s mobilitou a životom v zahraničí sa považuje za dôkaz šikovnosti a iniciatívy jednotlivca... Au pair pobytu... sú späté so širšími sociálnymi vzťahmi aktérov, ktorí sa pomocou sociálnej a geografickej mobility snažia získať väčšiu osobnú slobodu alebo moc v konkrétnom vzťahu a/alebo kultúrny a osobný rozvoj...” (BÚRIKOVÁ 2007: 451).
 - 8 Zmiešané manželstvá z konfesionálneho hľadiska sa za posledné polstoročie stali aj v slovenskom rurálnom prostredí bežným javom. Tolerancia voči takémuto manželstvu zo strany ostatných rodinných príslušníkov je podmienená aj skutočnosťou, že do výberu partnera nemôžu aktívnejšie zasahovať. Z hľadiska náboženskej orientácie detí sa o. i. etabloval zvyk pokrstiť dievča po matke a chlapca podľa otcovej konfesie (BEŇUŠKOVÁ, Z. 2004: 167 - 168).

LITERATÚRA

- BENEDICT, R. (1999): *Vzory kultúry*. Kalligram, Bratislava, s. 36.
- BEŇUŠKOVÁ, Z. (2004): *Religiozita a medzikonfesionálne vzťahy v lokálnom spoločenstve*. Etnologické štúdie 11. Ústav etnológie SAV. Bratislava.
- BITUŠÍKOVÁ, A. (2007): Trvalo udržateľný rozvoj a diverzita v sociálnych vedách. Mapovanie výskumného priestoru a hľadanie súvislostí. In: *Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku*. Štúdie, dokumenty, materiály. I. Teoretické východiská k štúdiu diverzity. Ed. Alexandra Bitušíková. Ústav vedy a výskumu, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, s. 19-21.
- BOURDIEU, P. (2006): *The Logic of Practice*. Stanford University Press, Stanford.
- BOURDIEU, P. (1985): The Social Space and the Genesis of Groups. In: *Theory and Society*, Vol. 14, No. 6, s. 723-744. Zdroj: <http://www.jstor.org/stable/657373><http://www.jstor.org/stable/657373>.
- BÚRIKOVÁ, Z. (2007): Motivácie au pair migrácie zo Slovenska. In: *Slovenský národopis* 55, 4, s.
- CSÁKY, M. (1999): Introduction. In: *Collective Identities in Central Europe in Modern Times*. Ed. Moritz Csáky – Elena Mannová. Bratislava, s.7-20.
- DARULOVÁ, J. (2000): Zmeny medzigeneračnej transmisie kultúrnych hodnôt. In: *Tradičná kultúra a generácie*. Ed. H. Hlôšková. Bratislava, s. 109-115.
- KILIÁNOVÁ, G. (2000): The theoretical basis for research on ethnic issues in slovak ethnology. In: *Identity of ethnic groups and communities. The results of slovak Ethnological research*. Ed. Gabriela Kiliánová and Eva Riečanská, Bratislava, s. 13-30.

- KOŠTIALOVÁ, K. (2005): Profesionálne skupiny a subkultúry mesta. (Východiská a súvislosti). In: *Subkultúry v meste. Etnologické štúdie socioprofesionálnych skupín*. Ed. Katarína Košťalová. Banská Bystrica, s. 9-24.
- LETAVAJOVÁ, S. (2006): Náboženská konverzia ako dôsledok globalizačných procesov. Prípadová štúdia o islamských konvertitoch na Slovensku. In: *Reflexia globalizácie v lokálnom spoločenstve*. Ed. S. Letavajová, Trnava, s. 91 - 117.
- LUTHER, D. (2007): Problematika sociálnej a kultúrnej diverzity mesta v slovenskej etnológii. In: *Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku. Štúdie, dokumenty, materiály. I. Teoretické východiská k štúdiu diverzity*. Ed. Alexandra Bitušiková. Ústav vedy a výskumu, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, s. 44-55.
- MÁCHA, P. (2006): Globalizace a etnicita - souboj konstruktů. In: *Reflexia globalizácie v lokálnom spoločenstve*. Ed. S. Letavajová, Trnava, s. 73-90.
- MARCUS, G. E.–FISCHER, M. M. J. (1995): *Anthropology as Cultural Critique. An experimental Moment in the human Sciences*. The University of Chicago Press, Chicago and London.
- MORAVCOVÁ, M. (2005): Pražské Potápky (zábava jako politický protest studentské mládeže let 1939 - 1941/1942). In: *Subkultúry v meste. Etnologické štúdie socioprofesionálnych skupín*. Ed. Katarína Košťalová. Banská Bystrica, s. 51-70.
- PARÍKOVÁ, M. (2006): Stredné vrstvy – diferenciacné tendencie v urbánnom spoločenstve po roku 1989 (Na príklade Bratislavy). In: *Diferenciacné procesy lokálnych spoločenstiev na Slovensku po roku 1989*. Ed. Magdaléna Paríková. Stimul, Bratislava, s. 61-77.
- PODOBA, J. (2000): Ethnic Identity and Minority Elites: Linkages and Determinants of Ethnic Conflict. In: *Identity of Ethnic Groups and Communities. The Results of Slovak Ethnological Research*. Ed. G. Kiliánová – E. Riečanská. Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences, Bratislava, s. 79 -103.
- PODOLINSKÁ, T. (2007): “Quo vadis Domine?” K typológii súčasných náboženských a duchovných identít na Slovensku. In: *Slovenský národopis* 55, 2, s. 135– 158.
- ROBERTSON, R.(1995): Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. In: *Global Modernities*. Ed. by Mike Featherstone, Scott Lash and Roland Robertson. Sage, London, s. 25-44.
- RUITNER, A. de - LONDEN, S. van (2006): *Sustainability in a glocalising world. Sustainable Development in a Diverse World (SUS.DIV). POSITION PAPER OF RESEARCH TASK 2.2. "Cultural distance, organisations and governance in a glocal context"*.Zdroj:http://www.susdiv.org/uploadfiles/RT2.2_Arie.pdf
- SALNER, P. (1998): *Premeny Bratislavy 1939 – 1993*. Veda, Bratislava.
- STAGL, J. (1993): Szientistische, Hermeneutische und phänomenologische Grundlagen der Ethnologie. In: *Grundfragen der Ethnologie. Beiträge zur gegenwärtigen Theorie-Diskussion*. Ed. W. Schmied-Kowarzig, J. Stagl. Dietrich Reimer Verlag, Berlin, s. 15–50.

Štúdia vznikla v rámci projektu VEGA, grant č. 2/0122/08 – “Urbánne prostredie ako priestor diverzity”.

THE SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF DIVERSITY IN THE ETHNOLOGICAL RESEARCH OF URBAN ENVIRONMENT

Summary

The diversity, however covered under other conceptual expressions, has always played an important role in ethnological research, mainly during the process of capturing identical/analogous and differentiated cultural features of explored groups or societies. Universality and diversity can be understood as an essential complementary categories of ethnological research.

The author brings up the question of relations between globalization and local cultural variety, which can not be simply defined as unidirectional process leading to the "final" elimination of local diversity. The overestimation of recent acceleration of unification and universalisation ignores constant ability of culture to receive, incorporate and assimilate, or (on the other hand) eliminate elements of superlocal and superethnic provenance, and so to create the diversity in broader cross-cultural context.

The author further analyses the question of distinction between principles of social relations in rural and urban area. In urban environment the weakening of social control and dominance of formalised social relations can be observed. These factors, along with simultaneous individualization of way of life and maintenance of the continuity of group values, create conditions for the rise of social and cultural diversity. According to author's opinion the diversity in urban environment can be generally explored by intra- and inter-object approach. The ethnological interest range from intraindividual (changes of value orientations of an individual in time) and interindividual (differences of social status and interpretation, evaluation and acquirement of cultural elements among members of given group) to intracultural (local, regional or subcultural versatility) and intercultural diversity (mutual relations of separate ethnic cultures, minority - majority relations).

The acceptance of interindividual and intergroup diversity is leading (also in slovak context) to some kind of basal tolerance, which results from concrete experiences confirming possibility of coexistence and cooperation of individuals and groups with different religious, ethnic and cultural background, as well as ideas of multi-, or interculturalism in the recent urban environment.

Vydáva Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka:
Gabriela Kiliánová, CSc.

Výkonné redaktorky:
Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská
Tatiana Bužeková, Michaela Ferencová

Redakčná rada: Marta Botíková, Dušan Deák, Lubica Droppová, Bernard Garaj, Martin Kanovský, Eva Krekovičová, Jan Krist (ČR), Peter Salner, Zdeněk Uherek, (ČR), Miroslav Válka, (ČR), Iveta Zuskinová

Redakčný okruh: Regina Bendix (Georg-August-University, Göttingen, Germany), Michal Buchowski (Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland), Ullrich Kockel (University of Ulster, United Kingdom), Vladimir Penchev (Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria), Dragana Radojičić (Serbian Academy of Sciences and Arts, Serbia), Klaus Roth (Ludwig-Maximilians-University of Munich, Germany), Ingrid Slavec Gradišnik (Scientific Research Centre SASA, Slovenia), Davide Torsello (University of Bergamo, Italy), Elena S. Uzeneva (Russian Academy of Sciences, Russia), Helena Wulff (Stockholm University, Sweden)

Adresa redakcie: Klemensova 19, 813 64 Bratislava
Registr. č. 7091

Rozširuje, objednávky a predplatné (aj do zahraničia) prijíma:
Slovak Academic Press, spol. s r.o. P.O. Box 57, Nám. slobody 6, 810 05 Bratislava
e-mail: sap@sappress.sk

SLOVAK ETHNOLOGY

Quarterly Review of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences
Vol. 57, 2009, Number 4

Editors: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská,
Michaela Ferencová, Tatiana Bužeková

Address of editor: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovakia
Distributed by Slovak Academic Press, Ltd., P.O. Box 57, Nám. slobody 6,
810 05 Bratislava, Slovakia and SLOVART G.T.G. Ltd., Krupinská 4,
P.O. Box 152, 852 99 Bratislava, Slovakia

L'ETHNOLOGIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'ethnologie de l'Académie slovaque des sciences
Année 57, 2009, No 4

Rédacteurs: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská,
Michaela Ferencová, Tatiana Bužeková

Adresse de la rédaction: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovaquie

SLOWAKISCHE ETHNOLOGIE

Zeitschrift des Ethnologischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang 57, 2009, Nr. 4

Redakteure: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská,
Michaela Ferencová, Tatiana Bužeková

Redaktion: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slowakei

SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

ISSN 1335-1303

EV 3355/09

MIČ 49 616
